

Door de ogen van Lucas

(Johan Gortworst)

Maria Lichtmis is een katholiek feest dat veertig dagen na de geboorte van Jezus wordt gevierd. Vaak met kaarsen en pannenkoeken. Wat wilde de evangelist Lucas zijn lezers duidelijk maken met zijn verhaal over de opdracht in de tempel? Waar ligt de verbinding met de uittocht uit Egypte?

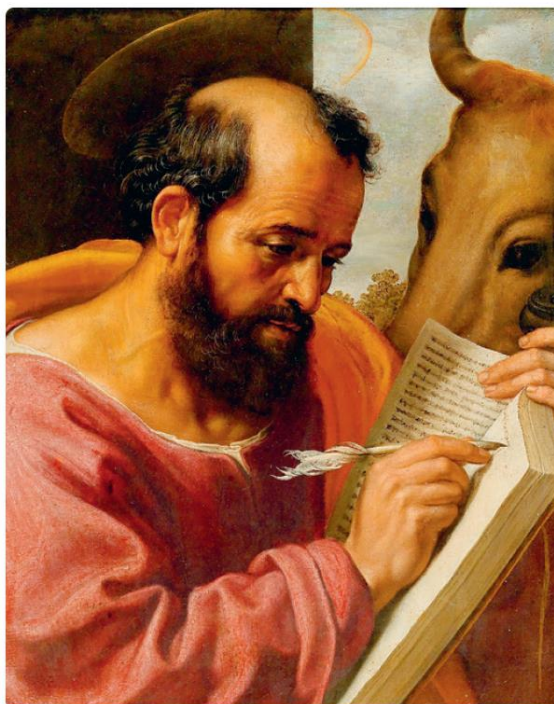
Elke tijd geeft zijn eigen betekenis aan Maria Lichtmis zoals 'feest van de eerste Ontmoeting met de Heer' en het 'feest van de Zuivering'. De lente is in aantocht en de natuur ontwaakt. Het 'licht dat schijnt voor alle volken' neemt op symbolische wijze per dag in kracht toe. Licht dat energie en nieuw leven geeft. Daarnaast wordt bij Maria Lichtmis vaak de link met lichtfeesten uit andere tijden en religies gelegd. Het Hindoeïsme bijvoorbeeld kent het lichtfeest Diwali. De Hindoes vieren dan 'de overwinning van het goede over het kwade, overwinning van het licht over de duisternis, overwinning van de gelukzaligheid over de onwetendheid.'

Lucas als schrijver voor de heiden-christenen Had de evangelist Lucas al deze duidingen voor ogen toen hij zijn verslag schreef over de opdracht van Jezus in de tempel? Waarschijnlijk niet. Lucas heeft Jezus niet gekend. Hij baseerde zich voor zijn evangelie op betrouwbare bronnen. Deskundigen zeggen dat hij een man van letterkundige beschaving was¹⁾. Welnu, een goede schrijver verspilt geen woorden. De volgorde van de gebeurtenissen doet ertoe en is niet toevallig. We kijken altijd naar de werkelijkheid door zijn oog en als hij zijn werk goed doet, zijn we ons daar niet van bewust. Het portret dat een schilder van iemand maakt, is zijn interpretatie van die persoon. Een goede portretschilder brengt de diepere lagen in iemands ziel naar boven. Lucas beschikte over deze talenten. Wat wilde hij aan de lezers van zijn tijd, de heiden-christenen, duidelijk maken? Welke kleuren zaten er in zijn palet?

De eerstgeborene behoort toe aan Jahwe Zijn verslag gaat over een ritueel dat dertig dagen na de besnijdenis van Jezus plaats vond. Volgens de Joodse wet is Jezus als eerstgeborene (Hebreeuws: 'bégor') aan de Heer 'toegeheiligd'. Hij dient zijn leven in dienst te stellen van Jahwe. De eerstgeborene is altijd de eerste vrucht van de moederschoot en een jongen. Een vrouw die eerst een meisje baart, kan daarna geen bégor meer krijgen. Na tenminste 30 dagen na de geboorte kan de jongen worden 'losgekocht'; de 'pidjón habbén.' De bégor heeft in de Joodse traditie een bijzondere plek.

De uittocht uit Egypte

Deze positie gaat terug naar de tijd van de ballingschap in Egypte. Voor de uittocht werd het Egyptische volk geëitst door vele plagen die door Aaron, de broer van Mozes, aan de farao waren aangekondigd.

Lucas de evangelist - Jacob Jordaens 1621 [wix.com]

De farao wilde immers de Israëlieten niet naar Kanaän terug laten keren. Bij de 10e plaag zouden alle eerstgeborenen sterven. De Israëlieten kregen van Mozes de opdracht de avond voor deze laatste plaag klaar te staan om weg te trekken. Maar eerst werd door Jahwe het Pascha ingesteld. Elk gezin diende die avond een mannelijk, eenjarig en vlekkeloos lam te slachten. Vervolgens moesten de Israëlieten wat bloed uitstrijken over de beide deurposten en over de bovenbalk van de deur van alle huizen waar het lam gegeten werd. De engel des doods waarde die nacht in Egypte rond en trof mens en dier, maar niet de eerstgeborenen van de Israëlieten. Door het bloed aan de deurposten bleven zij gespaard. Midden in de nacht werden de Israëlieten Egypte uitgejaagd.

De wet op de eerstgeborene

Na de uittocht werd de wet op de eerstgeborenen van kracht²⁾. In deze wet werd onder andere bepaald dat de mannelijke eerstgeborenen toebehoorden aan Jahwe. Zij dienden het priesterschap op zich te nemen. Deze priestertaak werd

later door Jahwe opgedragen aan de nakomelingen van de Leviet Aaron en alle eerstgeborenen uit die stam³⁾. Sindsdien konden de eerstgeborenen die niet tot die stam behoorden, zich vrijkopen van deze verplichting door een lam te offeren⁴⁾. Een ritueel dat op de dag van vandaag in Joodse kringen wordt uitgevoerd. Het afkopen vindt nu niet plaats door het offeren van dieren, zoals in de tijd van Jezus, maar door het afkopen met vijf zilveren munten. Elke bégor heeft als bijzondere taak met Pascha de herinnering levend te houden aan de ontsnapping aan de doodsdreiging. Alleen door het bloed aan de deurposten van de huizen bleven de eerstgeborenen in leven en kreeg het volk haar vrijheid.

Wat wilde Lucas mogelijk zeggen?

De opdracht in de tempel is een ritueel dat teruggrijpt op het ontstaan van Israël en voor de mensen in die tijd ongetwijfeld van diepe betekenis was. Lucas begint zijn verhaal met een uitleg daarvan die vermoedelijk voor de heiden-christenen nodig was. Het is alsof hij eerst wil zeggen: dit kind staat in een traditie die

tot de ballingschap teruggaat. Hij heeft alle voorschriften vervuld. Al vanaf zijn geboorte behoorde hij Jahwe als dienaar toe. Hem komt het eerste geboorterecht toe als onvervangbare en geliefde Zoon van zijn Vader⁵⁾. Na dit ritueel kon hij in vrijheid en kracht opgroeien en zich op zijn taak voorbereiden. Lucas eindigt zijn verhaal met de zin '... het (kind) werd vervuld van wijsheid en de genade Gods rustte op hem⁶⁾.

En als we verder door het oog van Lucas kijken, dan kunnen we in de schaduwen van de tempel het lam zien dat geslacht werd en het bloed op de deurposten dat leven redt. We herkennen de krachtige hand van Jahwe die uit de ballingschap leidt. We zien de voorankondiging van Jezus' leven en lijden. Daarna volgen vreugdevolle momenten. Lucas laat twee vrome oude mensen, Simeon en de profetes Hanna naderbij komen. Ze herkennen dat dit een bijzonder kind is. De profetes Hanna voorziet dat Jezus voor bevrijding zal zorgen. Simeon is bereid te sterven nu hij het Heil heeft aanschouwd. En, heel bijzonder, hij voorziet dat dit Heil voor zowel de Israëlieten als de niet-Israëlieten bestemd is. Wilde Lucas hiermee de heiden-christenen al vanaf begin van zijn evangelie aan zich binden? Lees verder! Dit verhaal is ook voor jullie van groot belang.' Het lijkt er wel op.

Donkere wolken

Tegelijkertijd ziet Simeon donkere wolken aankomen en verzijgt die niet. Dit kind gaat voor beroering zorgen. De ziel van Maria zal als door een zwaard worden doorboord. Daarmee begint de spanningsboog die de schrijver Lucas door het evangelie heen steeds verder opbouwt. Hij houdt de spanning vast tot aan de laatste bladzijde. De eniggeborene Zoon is na de opstanding in het bijzijn van de elf apostelen ten hemel gevaren met de opdracht te wachten totdat zij door een hogere kracht zullen zijn toegerust. Als lezer wil je dan meer weten, wat gaat er gebeuren? Even geduld. Voor het antwoord moet je verder lezen in het tweede boek van Lucas, de Handelingen van de Apostelen. Lucas verstond zijn vak.

¹⁾ Zie de toelichting op het Lucas evangelie van de Willibrord vertaling

²⁾ Ex. 13, 1-16

³⁾ Num. 3, 5-13

⁴⁾ Niet iedereen kon een lam betalen.

In dat geval volstonden twee tortels of duiven (Lev. 12,8). Jozef en Maria maakten van deze uitzondering gebruik.

⁵⁾ De oudste zoon kreeg in het OT niet altijd het eerste geboorterecht. Isaak, Jacob en Jozef bijvoorbeeld waren niet de oudste zonen, maar verkregen wel het eerste geboorterecht. De zoon met die titel is voor de vader zijn voornaamste zoon. De vader vertrouwt erop dat hij zijn erfenis (2/3e deel) in zijn geest beheert.

⁶⁾ Luc. 2, 40